

REGION DE BRUXELLES-CAPITALE

Arrêté du Gouvernement de la
Région de Bruxelles-Capitale

BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK
GEWEST

Besluit van de Brusselse
Hoofdstedelijke Regering

10/02/2022 - ARRÊTÉ DU
GOUVERNEMENT DE LA RÉGION DE
BRUXELLES-CAPITALE ENTAMANT LA
PROCÉDURE DE CLASSEMENT COMME
MONUMENT DE L'ANCIENNE VILLA DE
LÉON DRUGMAN AINSI QUE COMME SITE
DE SON JARDIN, SIS AVENUE MOLIERE
225 À IXELLES ET SIS RUE
VANDERKINDERE 284, 288, 302 ET 306 À
UCCLE

Le Gouvernement de la Région de Bruxelles-
Capitale,

Vu le Code bruxellois de l'aménagement du
territoire (CoBAT), l'article 222 ;

Vu la proposition de classement comme
ensemble des constructions et de leurs
jardins, sises avenue Molière 225 à Ixelles, et
rue Vanderkindere 284 à 306 à Uccle, émise
par la Commission royale des Monuments et
des Sites (CRMS) en séance du 10 mars
2021 ;

Vu l'accusé de réception de dossier complet
adressé à la CRMS en date du 03 mai 2021,
ainsi que les copies notifiées à la même date
conformément à l'article 222 § 2 ;

La proposition de classement de la CRMS :

Considérant que la proposition de classement
émise par la CRMS vise au classement
comme ensemble de :

- l'accès depuis l'avenue Molière, les
cours, les allées, la totalité du jardin
ainsi que l'ensemble des murs
ceinturant le domaine ;
- la totalité de la villa principale sise
avenue Molière n° 225 (des
architectes anglais R. Unwin et R.
Barry Parker, et de l'architecte belge
A. Blomme, 1912) – qui comprend
plusieurs ailes organisées autour
d'un patio octogonal, ainsi qu'une
seconde petite cour de
dépendance – et son ancien garage ;

10/02/2022 - BESLUIT VAN DE BRUSSELSE
HOOFDSTEDELIJKE REGERING
HOUDENDE INSTELLING VAN DE
PROCEDURE TOT BESCHERMING ALS
MONUMENT VAN DE VOORMALIGE VILLA
VAN LEON DRUGMAN, EVENALS ALS
LANDSCHAP VAN ZIJN TUIN, GELEGEN
MOLIÈRELAAN 225 TE ELSENE EN
VANDERKINDERESTRAAT 284, 288, 302 EN
306 TE UKKEL

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Gelet op het Brussels Wetboek van Ruimtelijke
Ordering (BWRO), artikel 222;

Gelet op het voorstel tot bescherming als
geheel van de gebouwen en hun tuinen
gelegen Molièrelaan 225 te Elsene, en
Vanderkinderestraat 284 tot 306 te Ukkel,
uitgebracht door de Koninklijke Commissie
voor Monumenten en Landschappen (KCML)
tijdens de zitting van 10 maart 2021;

Gelet op het ontvangstbewijs van volledig
verklaard dossier geadresseerd aan de KCML
op 03 mei 2021, evenals de kopieën betekend
op dezelfde datum in overeenstemming met
artikel 222 § 2;

Het voorstel tot bescherming van de KCML:

Overwegende dat het door de KCML
uitgebrachte voorstel tot bescherming
betrekking heeft op de bescherming als geheel
van:

- de toegang vanaf de Molièrelaan, de
binnenplaatsen, de opritten, de
totaliteit van de tuin en alle muren
rondom het domein;
- de totaliteit van de hoofdvilla aan de
Molièrelaan nr. 225 (van de Engelse
architecten R. Unwin en R. Barry
Parker, en de Belgische architect A.
Blomme, 1912) - die bestaat uit
verschillende vleugels die rond een
achthoekige patio zijn opgebouwd,
evenals een tweede kleine
binnenplaats van een bijgebouw - en
zijn voormalige garage;

- la totalité de la maison n° 284, rue Vanderkindere (architecte M. Knauer, 1926) qui s'inspire du style cottage de la villa principale et des influences anglaises ;
- les façades et toitures des annexes situées aux n°s 302 (conciergerie) et 306 (garage avec habitation) rue Vanderkindere (architecte Knauer, 1926 et 1927) ;

Considérant que la CRMS motive la proposition de classement sur base des intérêts historique, artistique, esthétique, paysager et urbanistique de l'ensemble décrits et synthétisés de la manière suivante :

- **Intérêt historique :** la villa de l'avenue Molière constitue l'une des rares réalisations d'architectes anglais sur le sol belge au début du 20e siècle, Raymond Unwin et Richard Barry Parker, des architectes de renommée internationale qui plus est, qui signent en 1912 l'un de leurs derniers projets communs. Il s'agit d'ailleurs d'un exemple inédit de collaboration entre ces deux britanniques, et un architecte belge, Adrien Blomme, également reconnu pour son œuvre architecturale remarquable. Si la villa s'inscrit parfaitement dans la lignée des élégantes *country houses* d'Unwin et Parker, spécialisés dans une architecture domestique à dimension humaine et intégrée dans le paysage, ses trois concepteurs sont en outre parvenus à relever le défi de transposer ce concept au sein du parcellaire bruxellois. Dans l'œuvre de Blomme, le n° 225 avenue Molière figure comme un exemple révélateur de son goût pour l'architecture anglaise et témoigne des relations privilégiées qu'il a pu nouer outre-Manche avec les grands noms de l'époque. La villa participe aussi de la richesse stylistique de sa production et reflète son idée d'une conception individualisée du logement. Quant aux bâtiments conçus par Knauer, directement inspirés de la villa mais dotés d'une personnalité propre, ils ont assuré la cohérence de l'ensemble ;

- het volledige huis nr. 284, Vanderkinderestraat (architect M. Knauer, 1926) dat is geïnspireerd op de cottages van de hoofdvilla en Engelse invloeden;
- de gevels en daken van de bijgebouwen op nrs. 302 (conciërgewoning) en 306 (garage met woning) van de Vanderkinderestraat (architect Knauer, 1926 en 1927);

Overwegende dat de KCML het voorstel tot bescherming motiveert op basis van de historische, artistieke, esthetische, landschappelijke en stedenbouwkundige waarden van het geheel dat als volgt worden beschreven en samengevat:

- **Historische waarde:** de villa in de Moliërelaan is een van de zeldzame realisaties van Engelse architecten op Belgische bodem in het begin van de 20^e eeuw, Raymond Unwin en Richard Barry Parker, internationaal vermaarde architecten bovendien, die in 1912 werken aan een van hun laatste gezamenlijke projecten. Voorts is het een uniek voorbeeld van een samenwerking tussen deze twee Britse architecten en een Belgische architect, Adrien Blomme, die ook bekend is om zijn opmerkelijk architectonisch werk. De villa ligt perfect in de lijn van de elegante *country houses* van Unwin en Parker, die zijn gespecialiseerd in een in het landschap geïntegreerde huisarchitectuur met een menselijke dimensie. Daarnaast zijn de drie architecten de uitdaging aangegaan om dit ontwerp om te zetten binnen de Brusselse perceelstructuur en zijn ze helemaal geslaagd in hun opzet. In het werk van Blomme is Moliërelaan nr. 225 een onthullend voorbeeld van zijn voorliefde voor Engelse architectuur en getuigt het van de bevoorrechte relaties die hij aan de overkant van het Kanaal kon aanknopen met de grote namen uit die tijd. De villa draagt ook bij tot de stilistische rijkdom van zijn productie en weerspiegelt zijn idee van een geïndividualiseerde opvatting van wonen. De door Knauer ontworpen gebouwen, die rechtstreeks op de villa zijn geïnspireerd, maar over een eigen persoonlijkheid beschikken, zorgen voor de samenhang van het geheel;

- **Intérêts artistique et esthétique :** la configuration même de la villa principale, avec pour point focal une cour octogonale bordée d'une galerie, revisite de manière sobre mais efficace le concept du cloître. Si l'articulation de la villa est complexe, elle n'en est pas moins claire et ses volumes, dépourvus d'ostentation, ne s'alourdissent pas d'emprunts stylistiques. Toute en longueur et ouverte de grandes fenêtres allongées, avec sa façade crépie et le glacis des larmiers pour seules moulures, la façade sud fait ainsi montre d'une remarquable modernité pour une habitation bruxelloise de 1912. Ce style cottage sobre, véritable marque de fabrique d'Unwin et Parker, tranche avec le caractère ornementé du style pittoresque alors en vogue en Belgique. Cette sobriété se retrouvera chez nous après-guerre dans les cités-jardins *Le Logis* et *Floréal*, conçues par l'urbaniste Louis Van der Swaelmen et l'architecte J.J. Eggericx à partir de 1921. Outre la conception architecturale extérieure, de nombreux éléments intérieurs ajoutent à la qualité de la conception d'ensemble en reprenant des points emblématiques de l'architecture domestique en vogue à l'époque. La maison conçue par M. Knauer au n° 284, outre sa qualité architecturale extérieure, a également été dotée de riches éléments de décors intérieurs ;
- **Artistiche en esthetische waarde:** alleen al de configuratie van de hoofdvilla, met een achthoekige binnenplaats omringd door een galerie als focuspunt, herzielt op sobere, maar doeltreffende wijze het concept van het klooster. De onderlinge samenhang van de villa is weliswaar complex, maar toch duidelijk en de volumes, zonder opsmuk, gaan niet gebukt onder stilistische ontleningen. De zuidgevel, die lang en open is met grote langwerpige ramen, met zijn gepleisterde voorgevel en het afwateringsvlak van de druiplijsten als enige lijstwerk, is opmerkelijk modern voor een Brusselse woning uit 1912. Deze sobere cottagestijl, het handelsmerk van Unwin en Parker, staat in contrast met het overladen karakter van de pittoreske stijl die toen in België in zwang was. Deze soberheid zal men in ons land na de oorlog terugvinden in de tuinwijken *Le Logis* en *Floréal*, die vanaf 1921 door de stedenbouwkundige Louis Van der Swaelmen en architect J.J. Eggericx werden ontworpen. Naast de architectonische vormgeving van het exterieur dragen veel interieurelementen bij aan de kwaliteit van het totale ontwerp door de iconische kenmerken van de huisarchitectuur die in die tijd in de mode was, te integreren. Het door Knauer ontworpen huis op nr. 284 werd, naast de architectonische kwaliteit van de buitenkant, ook voorzien van rijke corelementen aan de binnenkant;
- **Intérêt paysager :** si le jardin a quelque peu perdu de son atmosphère initiale par le découpage en plusieurs propriétés et la rupture de son axe central, il conserve cependant ses thématiques subtilement combinées, ainsi qu'une remarquable densité végétale et demeure un ensemble cohérent et indissociable de la villa. Conçu dans les années 1920, vraisemblablement avant les jardins thématiques imaginés par Buysens pour la villa van Buuren, il constitue l'un des premiers exemples de jardin pittoresque bruxellois ;
- **Landschappelijke waarde:** hoewel de tuin ietwat van zijn oorspronkelijke sfeer heeft verloren door de opdeling in verschillende eigendommen en de verbreking van de centrale as, behoudt hij toch zijn subtiële combinatie van thema's en een opmerkelijke dichte vegetatie en blijft hij een samenhangend geheel dat onlosmakelijk verbonden is met de villa. De tuin werd ontworpen in de jaren 1920, waarschijnlijk voor de thematuinen die Buysens ontwierp voor de villa van Buuren, en is een van de vroegste voorbeelden van een pittoreske tuin in Brussel.

- **Intérêt urbanistique** : malgré le lotissement tardif d'une partie du terrain côté rue Vanderkindere, la composition originelle de ce complexe traversant un îlot reste très lisible ; à souligner l'intéressante implantation de la villa en retrait d'avenue mais tout contre les murs arrières des parcelles voisines, auxquelles elle tourne résolument le dos, pour bénéficier d'un maximum de jardin côté sud, vers lequel elle s'ouvre largement ;

Considérant que la CRMS motive sa proposition de classement sur base des résultats d'une étude commandée et pilotée par elle (*Etude analytique et historique. Partie I. Texte, 37 p., et Partie II. Illustrations, 74 p.*), validée en sa séance du 10.03.2021 et jointe en annexe à la proposition ; que cette étude historique et d'analyse architecturale et paysagère évalue en détail l'intérêt patrimonial, les détails historiques et descriptifs de l'ensemble ;

Considérant que la CRMS précise qu'en ce qui concerne la maison sise au n° 284 rue Vanderkindere, une visite sur place devrait permettre d'éventuellement affiner ou préciser l'étendue de la mesure de protection pour ce qui concerne l'intérieur qui n'a pas pu être visité, bien que le vestibule et les deux halls, plus spectaculaires, semblent d'ores et déjà de grande valeur patrimoniale, ainsi que la *Summer house* du jardin ;

L'intérêt patrimonial des biens :

Considérant que la villa et son jardin sis avenue Molière n° 225 présentent un intérêt historique, artistique, esthétique, paysager et urbanistique particulièrement remarquable, tel que motivé dans l'annexe I jointe au présent arrêté ;

Considérant que cette villa, qui a conservé son intégrité et son authenticité, doit aussi et surtout son exceptionnelle valeur patrimoniale au fait qu'elle a été conçue dans la lignée des *country houses* des architectes britanniques R. Unwin et R. B. Parker, qui développent alors les principes d'une nouvelle architecture domestique à dimension humaine et intégrée dans le paysage, inscrit dans la mouvance *Arts & Crafts* ; qu'elle est en outre l'une des rares

- **Stedenbouwkundige waarde**: ondanks de late verkaveling van een deel van het terrein aan de kant van de Vanderkinderestraat, blijft de oorspronkelijke samenstelling van dit blokvormige complex zeer leesbaar; let op de interessante ligging van de villa, teruggetrokken van de laan maar pal tegen de achtergevels van de naburige percelen, waarnaar zij zich resoluut afwendt, om te profiteren van een maximale tuinruimte aan de zuidkant, waarnaar zij zich wijd opent;

Overwegende dat de KCML haar voorstel tot bescherming baseert op resultaten van een studie die in opdracht en onder leiding van haar werd uitgevoerd (*Analytische en historische studie. Deel I. Tekst, 37 p., en Deel II. Illustraties, 74 blz.*), werd goedgekeurd tijdens haar vergadering van 10 maart 2021 en als bijlage bij het voorstel werd gevoegd; dat in deze historische studie en architectonische en landschappelijke analyse de erfgoedkundige waarde en de historische en beschrijvende details van het geheel uitvoerig worden onderzocht;

Overwegende dat de KCML verduidelijkt dat, voor wat het huis in de Vanderkinderestraat 284 betreft, een bezoek ter plaatse het mogelijk zou moeten maken om de omvang van de beschermingsmaatregel te verfijnen of te preciseren voor het interieur, dat niet kon worden bezocht, hoewel de vestibule en de twee hallen, die spectaculairder zijn, reeds van grote erfgoedwaarde lijken te zijn, evenals het *summer house* in de tuin;

De erfgoedwaarde van de eigendommen:

Overwegende dat de villa en haar tuin, gelegen in Molièrelaan nr. 225, van bijzonder merkwaardige historische, artistieke, esthetische, landschappelijke en stedenbouwkundige waarde zijn, zoals uiteengezet in de bij dit besluit gevoegde bijlage I;

Overwegende dat deze villa, die haar integriteit en authenticiteit heeft behouden, haar uitzonderlijke erfgoedkundige waarde ook dankt aan het feit dat zij werd ontworpen in de traditie van de *country houses* van de architecten R. Unwin en R. B. Parker, die in het kader van de *Arts & Crafts*-beweging de beginselen van een nieuw huis ontwierp, een geïntegreerde huiscultuur met een menselijke dimensie ontwierp, dat is ook een van de zeldzame realisaties van Europese

réalisations d'architectes anglais sur le sol belge au début du XXe siècle ;

Considérant que l'ensemble architectural de la rue Vanderkindere n°s 284, 302 et 306 à Uccle a été conçu par l'architecte Mario Knauer à la demande d'un dénommé Frans Thys (ACU/Urb. 9821 ; 3011) ; que F. Thys fait construire cet ensemble sur la parcelle sise rue Vanderkindere voisine de la parcelle occupée par la villa et son jardin dont il est également devenu le propriétaire (parcelle traversante), et qu'en ce sens on peut le considérer comme étant lié à l'histoire de la villa ;

Considérant que M. Knauer conçoit les immeubles de la rue Vanderkindere et le mur de clôture en s'inspirant du style anglais de la villa afin de donner à l'ensemble une certaine cohérence stylistique ou valeur d'ensemble ;

Considérant que les éléments architectoniques ou stylistiques d'inspiration anglaise caractérisant cet ensemble lui confèrent une certaine qualité esthétique ;

Considérant cependant qu'il s'agit d'une inspiration tardive, l'ensemble ayant été conçu près d'une décennie après la construction de la villa par R. Unwin et R. Barry Parker (voir Archives de la Commune d'Uccle/Urb. 9821 (1922-1926) ; 3011 (1927)) ;

Considérant que l'originalité et le caractère particulièrement remarquable de cette villa se traduisent principalement dans la conception architecturale (spatiale, plan) de type *country house*, inédite à Bruxelles ;

Considérant que l'ensemble de l'architecte M. Knauer ne présente pas cette originalité, que celui-ci a surtout une valeur d'accompagnement par rapport à la villa en ce qu'il en respecte le caractère anglais et les matériaux ;

Considérant que l'intérieur du n° 302 (conciergerie) et celui du n° 306 (garage) ont été complètement transformés en 1991, et qu'il ne reste rien de la situation d'origine ;

architecten in België in het begin van de 20e eeuw is;

Overwegende dat het architectonische geheel in Vanderkinderestraat nrs. 284, 302 en 306 in Ukkel door architect Mario Knauer is ontworpen op vraag van Frans Thys (Archief van de gemeente Ukkel/Stdb. 9821; 3011); dat F. Thys dit complex heeft laten bouwen op het perceel in de Vanderkinderestraat, dat grenst aan het perceel waarop de villa en de tuin staan, waarvan hij ook eigenaar is geworden (doorlopend perceel), en dat het in die zin kan worden beschouwd als verbonden met de geschiedenis van de villa;

Overwegende dat M. Knauer de gebouwen in de Vanderkinderestraat en de omheiningmuur in de Engelse stijl van de villa heeft ontworpen om aan het geheel een zekere stilistische samenhang of waarde als geheel te geven;

Overwegende dat de Engels geïnspireerde architectonische of stilistische elementen die dit geheel kenmerken, er een zekere esthetische kwaliteit aan geven;

Overwegende echter dat het om een late inspiratie gaat, aangezien het geheel bijna tien jaar na de bouw van de villa door R. Unwin en R. Barry Parker is ontworpen (zie Archief van de gemeente Ukkel/Stdb. 9821 (1922-1926); 3011 (1927));

Overwegende dat de originaliteit en het bijzonder opmerkelijke karakter van deze villa vooral tot uiting komen in het architectonisch concept (ruimte, plan) van het type *country house*, dat ongekend is in Brussel;

Overwegende dat het geheel van architect M. Knauer deze originaliteit niet bezit, het vooral een begeleidende waarde ten opzichte van de villa heeft, omdat het het Engelse karakter en de materialen ervan respecteert;

Overwegende dat het interieur van nr. 302 (conciërgewoning) en van nr. 306 (garage) in 1991 volledig werd verbouwd, en dat van de oorspronkelijke situatie niets meer over is;

Considérant en outre que la valeur d'ensemble originelle des biens de la rue Vanderkindere a été altérée par la construction récente d'une villa unifamiliale (2016) au n° 288, sur la partie droite du terrain du n° 284, derrière le mur de clôture percé de deux portes pour l'occasion, et que celle-ci ne présente pas d'intérêt patrimonial particulier ;

Considérant en conséquence que les n°s 284, 302 et 306 de la rue Vanderkindere ainsi que le mur de clôture du jardin, bien qu'ayant un certain intérêt historique et esthétique, ne présentent pas une qualité patrimoniale équivalente à celle de la villa, et qu'elle n'est pas non plus suffisamment marquante pour motiver une mesure d'exception comme le classement ;

Considérant que ces biens sont repris à l'inventaire du patrimoine immobilier, en vertu des articles 207 et 333 du CoBAT ;

Considérant que cette mesure permet d'accorder une attention particulière à la conservation des qualités historique et esthétique des biens dans le cadre de la gestion urbanistique ;

Considérant que l'aspect actuel du jardin de la villa résulte d'un aménagement réalisé au cours des années 1920, vraisemblablement selon les plans de l'architecte M. Knauer ;

Considérant qu'il s'agit d'une conception paysagère de style mixte, composée d'une combinaison à l'anglaise d'un jardin régulier et de jardins paysagers, qui paraît fortement inspirée du mouvement *Arts & Crafts* et des *cottage gardens* ;

Considérant que, côté avenue Molière, la parcelle occupée par la villa est précédée d'un jardinet et d'une allée d'accès participant à l'implantation urbanistique atypique du site ;

Considérant que la partie sud-est du jardin originel de la propriété, soit les jardins attenants à l'ancienne conciergerie et au garage sis rue Vanderkindere n° 302 et n° 306 (parcelles n°s 277t27 et 277h26), ainsi que la parcelle inscrite dans la continuité du jardin sis au n° 306 et constituant le fond de ce dernier (parcelle n° 310f41), conserve des éléments de la composition paysagère des années 1920 (notamment les allées) et qu'il s'agit dès lors de la maintenir dans l'étendue de classement au même titre que le jardin

Overwegende bovendien dat de oorspronkelijke waarde als geheel van de panden aan de Vanderkinderestraat is gewijzigd door de recente bouw van een eengezinsvilla (2016) aan nr. 288, rechts van het perceel van nr. 284, achter de omheiningsmuur doorboord met twee deuren voor de gelegenheid, en dat deze villa geen bijzondere erfgoedkundige waarde heeft;

Overwegende dus dat nrs. 284, 302 en 306 van de Vanderkinderestraat en de omheiningsmuur van de tuin, hoewel zij een zekere historische en esthetische waarde hebben, geen erfgoedkundige kwaliteit hebben die gelijkwaardig is aan die van de villa, en dat zij niet voldoende markant zijn om een uitzonderingsmaatregel zoals de bescherming te rechtvaardigen;

Overwegende dat deze onroerende goederen zijn opgenomen in de inventaris van het onroerend goed, op grond van artikelen 207 en 333 van het BWRO;

Overwegende dat deze maatregel het mogelijk maakt om bijzondere aandacht te besteden aan het behoud van de historische en esthetische kwaliteit van onroerende goederen in het kader van het stedenbouwkundige beheer;

Overwegende dat het huidige uitzicht van de tuin van de villa het resultaat is van een inrichting die in de jaren 1920 is uitgevoerd, waarschijnlijk volgens de plannen van de architect M. Knauer;

Overwegende dat het een landschapsontwerp in gemengde stijl is, bestaande uit een Engelse combinatie van een gewone tuin en landschapstuinen, die sterk geïnspireerd lijkt door de *Arts & Crafts*-beweging en de *cottage gardens*;

Overwegende dat aan de kant van de Molièrelaan het perceel waarop de villa staat, voorafgegaan wordt door een kleine tuin en een toegangsweg, wat bijdraagt tot de atypische stedenbouwkundige inplanting van het terrein;

Overwegende dat het zuidoostelijk deel van de oorspronkelijk tuin, de tuinen grenzend aan de voormalige conciërgewoning en de garage in Vanderkinderestraat nrs. 302 en 306 (percelen nrs. 277t27 en 277h26), evenals het perceel in het verlengde van de tuin op nr. 306 dat de achterzijde van het genoemd perceel vormt (perceel n° 310f41), behoudt elementen van de landschapelijke compositie van de jaren 1920 behoudt (met name de paden) en daarom in het toelatingsgebied van de bescherming moet worden gehandhaafd op dezelfde wijze

principal de la villa, comme proposé par la CRMS ;

Considérant qu'il y a lieu d'inclure dans l'étendue de la protection la partie sud-ouest du jardin originel côté rue Vanderkindere – soit les jardins des parcelles n°s 277v27, 277w27, 310v43 et 310w43 – dans la mesure où elle a conservé des caractéristiques de la composition paysagères des années 1920, bien qu'elle ait été remaniée lors du partage de la propriété dans les années 1970 (végétation, sentiers) ainsi que lors de la construction de la villa au n° 288 ;

Considérant qu'en raison de leur intérêt historique, esthétique et paysager spécifique, il y a lieu de protéger comme site les jardins sis avenue Molière n° 225 à Ixelles et sis rue Vanderkindere n°s 284, 288, 302 et 306 à Uccle, en ce compris l'accès à la parcelle, les cours et les allées côté avenue Molière ;

Vu la proposition du Secrétaire d'Etat chargé de l'Urbanisme et du Patrimoine, des Relations européennes et internationales, du Commerce extérieur et de la Lutte contre l'Incendie et l'Aide médicale urgente ;

Sur la proposition du Ministre de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Monuments et Sites,

Après délibération,

Arrête :

Article 1er – Est entamée la procédure de classement comme monument de la totalité de la villa et son garage sis avenue Molière n° 225 à Ixelles, ainsi que comme site des jardins sis avenue Molière n° 225 à Ixelles et sis rue Vanderkindere n°s 284, 288, 302 et 306 à Uccle, en ce compris l'accès à la propriété depuis l'avenue Molière, les cours et les allées, en raison de leur intérêt historique, artistique, esthétique, paysager et urbanistique précisé dans l'annexe I faisant partie intégrante du présent arrêté.

Les biens sont connus au cadastre de :

- Ixelles, 7e division, section B, parcelles n°s 310n25 (allée), 310e41 (villa), 310c43 (jardin de la villa), 310f41 (jardin de la villa avec construction) 310v43 (jardin de la villa), 310w43 (jardin de la villa).

als de hoofdtuin van de villa, zoals voorgesteld door de KCML;

Overwegende dat het zuidwestelijke deel van de oorspronkelijke tuin aan de kant van de Vanderkinderestraat - d.w.z. de tuinen van de percelen 277v27, 277w27, 310v43 en 310w43 - moet in de beschermingsomvang worden opgenomen, aangezien daarin kenmerken van de landschappelijke compositie van de jaren 1920 bewaard zijn gebleven, hoewel het tijdens de verdeling van de eigendom in de jaren 1970 is gewijzigd (begroeiing, paden) evenals tijdens de bouw van de villa op nr. 288;

Overwegende dat de tuinen gelegen aan de Molièrelaan nr. 225 te Elsene en aan de Vanderkinderestraat nrs. 284, 288, 302 en 306 te Ukkel, met inbegrip van de toegang tot het perceel, de binnenplaatsen en de paden aan de kant van de Molièrelaan, wegens hun specifieke historische, esthetische en landschappelijke waarde, als landschap moeten worden beschermd;

Gelet op het voorstel van de Staatssecretaris bevoegd voor Stedenbouw en Erfgoed, Europese en Internationale Betrekkingen, Buitenlandse Handel en Brandbestrijding en Dringende Medische Hulp;

Op voordracht van de Minister van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest belast met Monumenten en Landschappen,

Na beraadslaging,

Besluit:

Artikel 1 – Wordt ingesteld de procedure tot bescherming als monument van de totaliteit van de villa en haar garage gelegen Molièrelaan nr. 225 te Elsene, evenals als landschap van de tuinen gelegen Molièrelaan nr. 225 te Elsene en Vanderkinderestraat nrs. 284, 288, 302 en 306 te Ukkel met inbegrip van de toegang tot het goed vanaf de Molièrelaan, de binnenplaatsen en de paden wegens hun historische, artistieke, esthetische, landschappelijke en stedenbouwkundige waarde, verduidelijkt in bijlage I die integraal deel uitmaakt van dit besluit,

De goederen zijn gekend in het kadaster van:

- Elsene, 7e afdeling, sectie B, percelen nrs. 310n25 (oprit), 310e41 (villa), 310c43 (tuin van de villa), 310f41 (tuin van de villa met constructie), 310v43 (tuin van de villa), 310w43 (tuin van de villa).

- Uccle, 8e division, section B, parcelles n°s 277v27 (partie ; jardin de la villa), 277w27 (partie ; jardin de la villa), 277t27 (partie ; jardin de la villa), 277h26 (partie ; jardin de la villa),

La délimitation du monument, du site et de la zone de protection est indiquée au plan joint en annexe II du présent arrêté.

Art. 2 – La zone de protection relative au monument et au site décrits dans l'article 1er comprend l'ensemble des parcelles et des voiries ainsi que les parties de parcelles et de voiries reprises dans le périmètre délimité sur le plan figurant à l'annexe II du présent arrêté.

Art. 3 – Le Ministre qui a les Monuments et Sites dans ses attributions est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Bruxelles, le 10 février 2022

Pour le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé du Développement territorial et de la Rénovation urbaine, du Tourisme, de la Promotion de l'Image de Bruxelles et du Biculturel d'intérêt régional,

Rudi VERVOORT

Le Ministre du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Finances, du Budget, de la Fonction publique, de la Promotion du Multilinguisme et de l'Image de Bruxelles,

Sven GATZ

- Ukkel, 8e afdeling, sectie B, percelen nrs. 277v27 (deel, tuin van de villa), 277w27 (deel, tuin van de villa), 277t27 (deel, tuin van de villa); 277h26 (deel, tuin van de villa),

De afbakening van het monument, het landschap en de vrijwaringszone wordt aangegeven op het bijgevoegde plan in bijlage II van dit besluit.

Art. 2 – De vrijwaringszone met betrekking tot het in artikel 1 beschreven monument en landschap omvat het geheel van de percelen en de wegen, alsook gedeelten van de percelen en de wegen opgenomen in de omtrek zoals afgebakend op het plan in bijlage II bij dit besluit.

Art. 3 – De Minister bevoegd voor Monumenten en Landschappen wordt belast met de uitvoering van dit besluit.

Brussel, 10 februari 2022

Voor de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

De Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Territoriale Ontwikkeling en Stadsvernieuwing, Toerisme, de Promotie van het Imago van Brussel en Biculturele Zaken van Gewestelijk Belang,

De Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Financiën, Begroting, Openbaar Ambt, de Promotie van Meertaligheid en van het Imago van Brussel,

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
18-02-2022
Chancellerie - Kanselarij
Yasmine EL HAMMADI

ANNEXE I A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE ENTAMANT LA PROCEDURE DE CLASSEMENT COMME MONUMENT DE L'ANCIENNE VILLA DE LÉON DRUGMAN AINSI QUE COMME SITE DE SON JARDIN, SIS AVENUE MOLIERE 225 À IXELLES ET SIS RUE VANDERKINDERE 284, 288, 302 ET 306 À UCCLE.

Réf. cadastrale : Ixelles, 7e division, section B, parcelles n°s 310n25 (allée), 310e41 (villa), 310f41 (jardin de la villa avec construction), 310c43 (jardin de la villa), 310v43 (jardin de la villa), 310w43 (jardin de la villa). ; Uccle, 8e division, section B, parcelles n°s 277v27 (partie ; jardin de la villa), 277w27 (partie ; jardin de la villa), 277t27 (partie ; jardin de la villa), 277h26 (partie ; jardin de la villa),

Description sommaire :

1. LA VILLA

La villa a été conçue en 1912 à la demande de Léon Drugman pour son fils, Paul, par les architectes anglais Raymond Unwin et Richard Barry Parker, en association avec l'architecte belge Adrien Blomme (Archives de la Commune d'Ixelles/Urb. 233-225, dossier 520). La famille Drugman est une famille ixelloise fortunée qui après avoir résidé en Angleterre à la fin du XIXe siècle, revient s'installer à Ixelles dans les années 1900.

Extérieur :

D'articulation complexe, la villa présente un plan en U aux bras inégaux et aux deux angles intérieurs coupés et pourvus d'un pignon. Cet U enferme une galerie basse octogonale sous appentis, à huit arcades en plein cintre, certaines à muret, qui définit une cour agrémentée d'une fontaine en pierre bleue et à large vasque godronnée à gargouilles en tête de chien.

L'élévation présentait à l'origine un contraste de gris et de rouge, recouvert depuis la fin des années 1970 par une mise en couleur rose pâle ou blanche. Elle est ajourée de nombreuses portes et fenêtres, pour la plupart rectangulaires mais de largeurs variées, réparties tantôt avec symétrie, tantôt selon la fonction des pièces. Les châssis, en léger retrait, sont à l'origine quadrillés de petits-bois, sans doute à finition chêne. Couvertes de tuiles plates (renouvelées), les toitures, de proportions variées et débordantes sur chevrons ou modillons, déclinent hautes bâtières, appentis, pignons surélevés symétriques ou non, croupes et lucarnes à croupe parfois passantes.

Le corps sud de la villa, le principal et le plus élevé, compte deux niveaux et un comble à surcroît. Côté jardin, il aligne six travées inégales de larges baies, la deuxième marquée par un avant-corps rectangulaire d'un niveau sous terrasse, largement vitré, la dernière intégrant une terrasse au rez-de-chaussée, ouverte entre piliers (une seconde terrasse à l'étage, plus courte, est aujourd'hui fermée).

Au rez-de-chaussée, la terrasse est accessible à gauche par une porte et à droite par une porte-fenêtre créée avant 1995 à partir de la fenêtre originelle. Quatre grandes lucarnes et trois hautes souches scandent le toit. Les murs-pignons sont percés sur trois niveaux de baies plus étroites ; sur l'oriental se greffe un large et haut corps de conduits en briques.

Côté cour, l'arcade axiale, surmontée d'une bâtière perpendiculaire à croupe saillante, mène à l'entrée principale, flanquée de fenêtres. À l'étage, trois fenêtres s'alignent sous un larmier continu et sont dominées par deux lucarnes. De chaque côté derrière une arcade, s'élèvent les pans coupés à deux niveaux sous pignon, percés de baies presque carrées ou plus étroites. Ensemble, les pignons donnent par ancrages le millésime « 19 / 15 ».

L'aile est, d'un niveau sous comble à surcroît, aligne côté jardin, en ordre dispersé, des baies et trois lucarnes passantes de tailles variées. Au rez-de-chaussée se démarquent un avant-corps cintré en bois, et à droite un mince corps de cheminées en briques montant de fond. Le pied de la façade est précédé de quatre puits de lumière éclairant les caves. Percé d'une verrière en son sommet depuis 1996, le versant du toit porte quatre lucarnes, celle de gauche plus large. Côté cour, la façade dévoile derrière une seule arcade une seconde entrée flanquée de paires de fenêtres, l'extérieure étroite ; en toiture, une lucarne passante trapue et une plus petite (1996). Dans l'angle formé par l'aile est et le mur de la propriété, se niche un petit corps trapézoïdal.

Côté cour centrale, en retour à gauche de l'aile est, se greffe derrière une arcade un corps polygonal d'un niveau et demi sous plateforme. Percé de deux étroites fenêtres grillées au rez-de-chaussée et de deux fenêtres au demi-niveau, ce corps est prolongé par le porche axial de la cour, couvert d'un berceau surbaissé entre arcades et d'une terrasse.

L'aile ouest, d'un niveau et demi, domine partiellement une seule arcade de la galerie. Elle superpose une porte et une fenêtre basse. Plus longue, son élévation arrière s'ouvre largement de percements irréguliers. Deux lucarnes y ont été placées en 1996. À l'ouest du porche, accessible par des arcades libres, une seconde cour est bordée de *dépendances*.

Le garage :

Face au passage se trouve un petit bâtiment d'un niveau sous haut toit en appentis, à l'origine occupé par le logis du chauffeur à gauche, et un garage à droite. Il présente une façade de plan en angle obtus. Son demi-pignon gauche est percé d'un oculus cerné de briques. Lors de la réaffectation du corps en logement en 1996, la porte du garage a été remplacée par deux fenêtres et le toit planté de deux lucarnes. Une petite buanderie l'accompagne en retrait à gauche, ouverte sur le jardin et reliée via un petit couloir coudé, ouvert, à l'angle d'un volume de même hauteur qui, dans le prolongement de l'aile ouest assure une communication avec la galerie.

Construites sur les murs de clôture mitoyens, les façades côté avenue sont aveugles et insèrent quelques plaques de céramique émaillée à (haut-)relief, d'origine italienne (une tête de Pierrot, une tête de cheval dans un fer, un profil féminin auréolé, un Saint-Jean-Baptiste, une Vierge à l'Enfant).

Les cours intérieures :

Les deux cours intérieures sont couvertes de dalles de grès rustiques en opus incertum (flagstones). Le sol de la galerie est quant à lui couvert de petits carreaux de céramique rouge. La terrasse bordant le corps sud côté jardin ainsi que le chemin en retour à l'ouest étaient eux aussi couverts de flagstones jusqu'à la pose de briques rouges, sur une plus grande profondeur pour la terrasse, en 1996.

Distribution intérieure de la villa :

Seule l'aile est est bâtie sur une cave. À chaque niveau, les pièces des trois corps regardent le jardin et sont longées côté cour par des couloirs desservis par deux escaliers, dans les angles sud-ouest et nord-est. Contiguë au porche, la cage nord-est abrite l'escalier secondaire, lié aux services : loge de contrôle (?) pour le porche, cave à provisions, cuisine, petite salle de bain et WC. Des réduits d'angle sont nichés derrière les mur-pignons côté cour.

Au rez-de-chaussée, l'affectation originelle de la plupart des pièces est renseignée sur l'affiche de la mise en vente publique de la villa en juin 1920 (voir ARCHistory/APEB, *Etude analytique et historique. Partie II. Illustrations*, p. 9). L'entrée du corps sud ouvre sur un hall percé de deux portes en vis-à-vis. À gauche s'ouvre une grande « chambre à jouer », liée à la terrasse intégrée (« perron »), suivie d'une « chambre d'étude ». À droite s'ouvre le « salon », élargi par un avant-corps et côtoyé par le « fumoir ». L'aile est abrite la « salle à manger », marquée par une alcôve à trois pans (pour buffet) et un bow-window en vis-à-vis. La salle est séparée de la grande « cuisine » par un « office ». Dans l'aile ouest se serrent un vestiaire et un WC puis un atelier photographique avec « chambre noire », longé par un couloir menant à la « lingerie ». Connectées à cette dernière, les dépendances abritent « buanderie », « chambre du chauffeur » et « garage ».

D'après le plan accompagnant la demande de permis (ACI/Urb. 233-225, dossier 520), l'étage est réservé aux chambres à coucher. Au corps sud, quatre chambres liées les unes aux autres bénéficient dans l'angle sud-ouest de deux cabinets reliés par une étroite salle de bain. Deux autres cabinets avec bain desservent les chambres de l'aile est. Une chambre s'est octroyée deux locaux au bout de l'aile est : elle est dotée d'une alcôve caractéristique de sa fonction, entre deux réduits, l'un donnant sur le couloir. Selon le projet, le comble du corps sud compte deux longues mansardes, aujourd'hui divisées, à cheminée et à deux lucarnes, entre deux petites aux angles.

L'aménagement décoratif intérieur de la villa :

Les portes intérieures, à panneaux et chambranles moulurés, ont été largement maintenues, certaines ont été refaites, d'autres créées sur le même modèle. La cage d'escalier nord-est, à jours et de plan complexe, aligne ses minces barreaux rectangulaires entre des montants piqués d'un cocher. L'escalier sud-ouest

se développe, lui, entre murs de refends. Il semble que la quasi-totalité des boiseries intérieures, aujourd'hui peintes en blanc, ait reçu à l'origine une finition chêne (un examen stratigraphique permettrait de le confirmer).

Au corps sud, l'ancienne chambre à jouer présente un riche plafond à décor de plâtre (plaster) de style jacobéen (Angleterre, début du XVIIe siècle). Ses parois sont lambrissées, à l'anglaise, sur une grande hauteur, de panneaux de bois à cadres moulurés et corniche. Quant au salon, il se démarque par son évocation des maisons à colombages (*half-timbering*, Angleterre, XVIe-XVIIe siècles). Adossées, les deux pièces présentent une alcôve abritant la cheminée et éclairée par une petite fenêtre, un espace bien délimité connu sous le nom d'*inglenook* en Angleterre. Dans la chambre à jouer, la cheminée est en pierre blanche moulurée, à corniche sur modillons, sur fond de marbre blanc-gris, dans un décor de pilastres et de consoles. Dans le salon, l'alcôve présente une structure de chêne avec panneaux sculptés, qui se prolonge dans le plafond de la pièce, et une cheminée en marbre noir à linteau de style Tudor (XVe-XVIe siècles). La chambre d'étude conserve un délicat plafond de style Adam (Angleterre, seconde moitié du XVIIIe siècle), à reliefs de perles et de vélums. À l'étage, la chambre de l'angle sud-est dispose d'une cheminée de briques à cadre de (simili-)pierre mouluré et peint, typique des foyers de chambre anglais (*chamber fireplaces*). La chambre surmontant l'alcôve du salon loge une petite cheminée d'angle à l'anglaise également, à foyer métallique dans un cadre en marbre vert et manteau de bois mouluré. L'ancien cabinet de toilette de l'angle sud-ouest conserve deux placards à panneaux moulurés, qui flanquent le corps de la cheminée, supprimée, de la pièce contiguë. Dans l'aile est, la grande chambre à alcôve de l'étage a adopté un style Louis XVI : lambris, plafond et cheminée en marbre blanc, décor de couronnes, chutes, guirlandes, palmettes, perles, etc. Sa voisine vers le sud montre, elle, une petite cheminée à manteau de briques à arc en plein cintre, d'allure anglaise. Dans l'aile ouest, au rez-de-chaussée, l'ancien atelier de photographie possède encore sa cheminée de briques à tablette de bois sur consoles, sous un plafond à poutres et solives de chêne apparentes. À l'étage, une petite chambre présente, entre deux placards, une étroite cheminée de briques à encadrement de bois.

La villa a bénéficié en 1996-1997 d'une rénovation importante (réaménagements d'espace pour les bureaux) mais respectueuse du parti originel, avec remplacement de matériaux « à l'identique », ajouts mimétiques et préservation des principaux décors intérieurs.

Le jardinet côté avenue :

Côté avenue, la parcelle occupée par la villa est précédée d'un jardinet bordé d'un muret bas en dalles rustiques (1976), faisant retour vers le portail d'entrée, remplaçant la grille en fer forgé à volutes d'origine. Ce retour a été remplacé en béton et le jardinet est clos de grilles modernes.

L'allée d'accès à la villa :

L'allée menant à la villa était à l'origine dallée comme les cours. Sur les plans de 1912, elle était prévue bordée de murs sur toute sa longueur et dotée, au moins à son raccord avec le porche, d'une couverture semblable à celle de celui-ci. Fermés par une grille coulissante, l'allée est aujourd'hui asphaltée et ce qui était à l'origine un jardin a été aménagé en parkings.

2. LES JARDINS

L'aspect actuel du jardin de la villa résulte d'un aménagement réalisé au cours des années 1920, vraisemblablement selon les plans de l'architecte liégeois Mario Knauer. Knauer est alors l'architecte du nouveau propriétaire de la villa, l'avocat Frans Thys, qui lui commande également la construction de trois bâtiments sur la parcelle qu'il a acquis à l'arrière de sa propriété, à front de la rue Vanderkindere (Uccle). Ces bâtiments, dont l'architecture s'inspire du style anglais de la villa, consistent en une maison bourgeoise (n° 284) et une maison de concierge (n° 302) érigés sur les parcelles flanquant de part et d'autre le jardin (Archives de la Commune d'Uccle /Urb. 9821 – 1922 ; 1926), et un garage avec logement (n° 306) accolé à la conciergerie (ACU/Urb. 3011 – 1927). Ces bâtiments, que relie un mur de clôture (ACU/Urb. 9821 – 1922), ne sont pas visés par la mesure de protection.

M. Knauer aménage le jardin de la villa qu'il étend aux parcelles de la rue Vanderkindere, ainsi l'ensemble de sa vaste propriété.

Une centaine d'années après sa conception, le jardin de Knauer a préservé ses caractéristiques d'ensemble, malgré la disparition de certaines de ses composantes au cours de la seconde moitié du XXe siècle.

La conception paysagère de style mixte se compose d'une combinaison à l'anglaise d'un jardin régulier et de jardins paysagers. L'aménagement, présentant une subdivision de plus petits jardins thématiques, paraît fortement inspiré du mouvement *Arts & Crafts* et des *cottage gardens*. La propriété est ceinte de murs en briques, parfois recouverts d'enduit.

La perspective principale depuis la façade sud de la villa s'ouvre sur un jardin régulier, constitué principalement d'un *bowling green*, étendue engazonnée formant une cuvette à fond plat délimitée par un glacis, en léger creux par rapport au plan principal du jardin. Cette composition symétrique, aux angles sud arrondis et reliés par une contre-courbe en demi-lune, est encadrée de parterres agrémentés notamment de rosiers, ainsi que d'allées sur chacun des côtés se rejoignant pour former une placette.

Selon la scénographie originelle conçue en 1920, cette perspective se prolongeait auparavant sur un bassin rectangulaire et une large allée formant un axe principal menant à une pergola et délimitant de vastes parterres. Ces éléments disparurent suite au partage de la propriété en 1970, lors duquel la partie sud-ouest du jardin (parcelles n°s 277v27, 277w27, 310v43 et 310w43) fut rattachée à la maison de maître sise au n° 284 de la rue Vanderkindere. Bien que cette partie (sud-ouest) de la propriété ait été morcelée, il y a lieu de l'inclure dans l'étendue de la protection dans la mesure où certaines caractéristiques de la composition paysagère des années 1920 sont conservées (végétation, sentiers).

Plusieurs jardins paysagers offrant des atmosphères diversifiées, plantés d'arbres et de buissons arbustifs, sont situés de part et d'autre du jardin régulier. À l'ouest du *bowling green* se présente une zone évoquant une forêt vosgienne, où se développent hêtres, pins, chêne, noisetier, lilas et laurier-cerise. La zone au sud de l'étendue de gazon est quant à elle agrémentée de bouleaux, d'érables, de noisetiers et de tilleuls.

Au nord-est de la parcelle, jouxtant la villa, se trouve un petit jardin pittoresque centré sur une mare alimentée par un ruisseau artificiel, dans un décor de rocaillies. Cette zone est également plantée d'arbres et de bosquets : pins, ifs, hêtres, chênes, houx blanc, laurier-cerise, ginkgo biloba et buis.

Un second axe de perspective traverse longitudinalement la zone est du jardin, plus large que le jardin paysager situé à l'ouest du fait de l'implantation asymétrique de la villa sur sa parcelle. Ce tracé relie le jardin pittoresque précité à l'accès carrossable donnant sur la rue Vanderkindere, en passant par un bosquet de chênes et un massif de laurier-cerise, robinier et houx, ainsi que par un jardin paysager à l'atmosphère de sous-bois alpin.

Directement à l'est du *bowling green*, ce *woodland garden*, d'inspiration anglaise, est traversé par un chemin sinueux et ombragé par des hêtres, dont un hêtre pourpre (*Fagus sylvatica* 'Atropurpureum') vraisemblablement centenaire. À leurs pieds s'étend une pelouse agrémentée de pas japonais, où s'épanouissent crocus, perce-neige et pervenches. Par endroits, des plantes de rocaillies – campanules, fougères... – attestent de la présence d'anciens murets. De l'autre côté du sentier, le long du mur du jardin, se trouvent un rang de tilleuls en espalier et un robinier.

Bordant le prolongement de cet axe, au sud-ouest de la propriété se situe une vaste pelouse agrémentée d'une évocation de verger de dimension réduite, récemment planté.

Au sud-est se trouvent les jardins de la conciergerie et du garage conçus par M. Knauer pour F. Thys sis aux n°s 302 et 306 de la rue Vanderkindere, auparavant séparés du jardin principal (de la villa avenue Molière) par des murs dont ne subsistent aujourd'hui que certains pans. Les allées parcourant cette zone du jardin sont celles de la composition paysagère des années 1920. Dans certains cas, elles conservent encore leur revêtement d'origine en dalles de grès (*flagstones*) ainsi que des bordures (battées) de briques ou grès délimitant des pelouses légèrement surélevées. De part et d'autre de ces sentiers se trouvent des pelouses et massifs arbustifs de type *mixed borders*, composés notamment de topiaires. Plusieurs arbres, dont un catalpa et un pommier, agrémentent l'espace. Au niveau de la terrasse du n° 302, à proximité directe de l'angle de la façade se trouve une fontaine.

À l'extrémité sud du jardin est aménagée une zone de stationnement en gazon armé délimitée au nord par des haies, et au sud par le mur de clôture de la propriété.

Intérêts présentés par le bien selon les critères définis à l'article 206, 1° du Code bruxellois de l'Aménagement du Territoire :

Intérêts historique, artistique, esthétique, paysager et urbanistique :

Pour la nouvelle demeure qu'il projette de construire sur leur terrain avenue Molière, les Drugman font appel à Raymond Unwin (1863-1940) et Richard Barry Parker (1867-1947), architectes anglais de renommée internationale, ainsi qu'à Adrien Blomme, architecte belge qui les a rencontrés en Angleterre vers 1904 et s'est passionné pour leur travail. À eux trois, ils créent pour les Drugman une habitation typiquement anglaise, remarquable à plusieurs égards.

La villa ixelloise s'inscrit en effet parfaitement dans la lignée des élégantes *country houses* que Raymond Unwin et Richard Barry Parker conçoivent à la même période. Associés à partir de 1896, les architectes britanniques embrassent pleinement le mouvement *Arts & Crafts* qui oppose un renouveau de l'artisanat traditionnel de qualité à la déshumanisation induite par la Révolution industrielle. Les architectes développent les principes d'une nouvelle architecture à dimension humaine, centrée sur le bien-être domestique, et intégrée dans le paysage (voir leur ouvrage *The Art of Building a Home*, 1901). Il en résulte des habitations organisées autour d'un espace ouvert, garant d'une certaine intimité ou de convivialité : manoir aux ailes enserrant une cour, ou groupement de logements autour d'un clos à l'extrémité d'une rue en cul-de-sac, comme on en trouve à Letchworth et Hampstead. Les constructions sont toujours orientées en fonction de l'ensoleillement.

Toutes les grandes caractéristiques de la production architecturale d'Unwin et Parker durant cette période se retrouvent dans la villa de l'avenue Molière, l'un de leurs derniers projets communs. Conformément à leur recherche d'intimité et de lien avec la nature, Unwin et Parker conçoivent un ensemble bien caché en intérieur d'îlot, accessible par une allée emmurée et étroite, volontairement discrète, et entouré d'un jardin lui-même cerné par ceux des (futurs) habitations à front de rue. La villa elle-même est tournée vers l'intérieur, autour d'une cour octogonale bordée d'une galerie qui réinterprète le concept du cloître (populaire à l'époque en Angleterre), dominée par de hautes toitures et des pignons. Son accès via un porche voûté assure un remarquable effet de surprise. Tournées vers le jardin, les pièces de vie sont orientées sud pour celles de séjour, est pour la salle à manger, sud ou est pour la plupart des chambres. Ces pièces ont reçu un aménagement décoratif intérieur témoignant, pour la plupart, d'un caractère anglais : boiseries foncées, usage de poutres apparentes, plafonds moulurés de styles jacobéen et Adam, en vogue à l'époque en Angleterre. À l'exception de la néo-Louis XVI, les cheminées, peu saillantes, sont du type de celles conçues à l'époque en Angleterre, etc.

La villa des Drugman présente ainsi des similarités avec l'une des premières réalisations des associés, l'habitation qu'ils conçoivent à Clayton Staffordshire en 1899 pour le fabricant de poterie Charles Frederick Goodfellow. Une autre de leurs réalisations, St. Brigids à Sollershott West, une *country house* de 1908, ressemble également à la villa ixelloise : mêmes matériaux, porche à arcade, pan coupé à pignon et larmiers à glacis.

Si l'articulation de la villa est complexe (corps inégaux animés de toitures de formes variées, d'angles coupés, de pignons et lucarnes, d'avant-corps et de terrasses), elle n'en est pas moins claire et ses volumes ne s'alourdissent pas d'emprunts stylistiques. La façade sud tout en longueur et ouverte de grandes fenêtres allongées, avec sa surface crépie et le glacis des larmiers pour seules moulures, témoigne d'une remarquable modernité pour une habitation bruxelloise de 1912.

La villa témoigne ainsi de ce style cottage sobre, véritable marque de fabrique d'Unwin et Parker, qui tranche avec le caractère ornementé du style pittoresque alors en vogue en Belgique. Cette sobriété se retrouvera en Belgique après-guerre dans les cités-jardins Le Logis et Floréal (Louis Van der Swaelmen, urbaniste, et Jean-Jules Eggerix, architecte, à partir de 1921).

La villa de l'avenue Molière est l'une des rares réalisations d'architectes anglais sur le sol belge au début du XXe siècle. Elle est en outre la seule qui soit issue d'une collaboration des architectes britanniques avec un architecte belge, ce qui la rend d'autant plus particulière. Ensemble, ils conçoivent un projet qui transpose ce concept anglais d'architecture domestique au sein du parcellaire bruxellois. Par son implantation atypique, la villa s'avère ainsi particulièrement intéressante d'un point de vue urbanistique : en retrait d'avenue mais tout contre les murs arrière des parcelles voisines auxquelles elle tourne résolument le dos, pour bénéficier d'un maximum de jardin côté sud, vers lequel elle s'ouvre largement.

Dans l'œuvre de l'architecte A. Blomme, la villa figure comme un exemple révélateur de son goût pour l'architecture anglaise et témoigne des relations privilégiées qu'il a pu nouer outre-Manche avec les grands noms de l'époque. Elle participe aussi de la richesse stylistique de sa production et reflète son idée d'une conception individualisée du logement.

D'un point de vue paysager, le jardin constitue l'un des premiers exemples de jardin pittoresque bruxellois, vraisemblablement conçu avant les jardins thématiques imaginés par l'architecte-paysagiste Jules Buysens pour la villa van Buuren.

Les influences du mouvement *Arts & Crafts*, né en Angleterre à la fin du XIXe siècle, sont nettement perceptibles au sein de l'aménagement paysager mis en œuvre. La conception du jardin au cours des années 1920 s'insère au sein de la période de rayonnement de ce courant artistique mêlant artisanats, architecture et art des jardins, dont atteste notamment la fondation en Belgique de l'Association du Nouveau Jardin Pittoresque en 1913.

La propriété arborée assemble et harmonise une combinaison de jardins thématiques distincts, de style régulier et irrégulier. Le site est pensé pour constituer le prolongement de la villa au sein de la nature, à l'instar des *cottage gardens*. Plusieurs éléments représentatifs des jardins anglais agrémentent l'espace : *bowling green*, chemins pavés de *flagstones*, et présence antérieure d'une pergola, aujourd'hui disparue.

La création d'atmosphères diversifiées est matérialisée au travers de l'usage d'une grande variété de plantes ornementales et indigènes formant des compositions graphiques, de la présence d'une densité végétale prononcée, ainsi que de jeux de contraste, de volumétrie, d'ombre et de lumière.

Les composantes de cette scénographie paysagère très qualitative demeurent en grande partie préservées, malgré la disparition de l'axe central du jardin régulier suite au découpage de la parcelle en plusieurs propriétés.

Sources : ARCHistory / APEB, *Etude analytique et historique. Partie I. Texte*, 37 p., et *Partie II. Illustrations*, 74 p. (www.archistory.brussels) ; Archives de l'Urbanisme de la Commune d'Ixelles, Permis de bâtir : ACI/Urb. 233-225, dossiers 520 (1912), 151 (1920), 116/95 (1995), 201/92 (1997), 59 (2017), 32 et 127 (2020).

Vu pour être annexé à l'arrêté du

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé du Développement territorial et de la Rénovation urbaine, du Tourisme, de la Promotion de l'Image de Bruxelles et du Biculturel d'intérêt régional,

Rudi VERVOORT

Le Ministre du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Finances, du Budget, de la Fonction publique, de la Promotion du Multilinguisme et de l'Image de Bruxelles,

Sven GATZ

BIJLAGE I BIJ HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING HOUDENDE INSTELLING VAN DE PROCEDURE TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN DE VOORMALIGE VILLA VAN LÉON DRUGMAN, EVENALS ALS LANDSCHAP VAN ZIJN TUIN, GELEGEN MOLIÈRELAAN 225 TE ELSENE EN VANDERKINDERESTRAAT 284, 288, 302 EN 306 TE UKKEL

Kadastrale gegevens: **Elsene**, 7e afdeling, sectie B, percelen nrs. 310n25 (oprit), 310e41 (villa), 310f41 (tuin van de villa met constructie), 310c43 (tuin van de villa), 310v43 (tuin van de villa), 310w43 (tuin van de villa); **Ukkel**, 8e afdeling, sectie B, percelen nrs. 277v27 (deel, tuin van de villa), 277w27 (deel, tuin van de villa), 277t27 (deel, tuin van de villa); 277h26 (deel, tuin van de villa).

Beknopte beschrijving:

1. DE VILLA

De villa werd in 1912 op vraag van Léon Drugman voor zijn zoon, Paul, ontworpen door de Engelse architecten Raymond Unwin en Richard Barry Parker, in samenwerking met de Belgische architect Adrien Blomme (archief van de gemeente Elsene/Stdnb. 233-225, dossier 520). De familie Drugman was een welgestelde Elsense familie die, na aan het eind van de XIXe eeuw in Engeland te hebben gewoond, in de jaren 1900 terugkeerde om zich in Elsene te vestigen.

Buitenkant

De villa heeft een complexe onderlinge samenhang en een U-vormige plattegrond met ongelijke armen en twee afgesneden binnenhoeken die zijn voorzien van een puntgevel. Deze U-vorm omsluit een lage achthoekige galerij onder een bijgebouw, met acht halfronde bogen, waarvan sommige met lage scheidingsmuurtjes, die een binnenplaats afbakenen die is voorzien van een fontein in blauwe steen met een groot bekken versierd met eierlijsten met waterspuwers met hondenkoppen.

De gevelopstand was oorspronkelijk voorzien van een contrast van grijs en rood, dat sinds het eind van de jaren 1970 is bedekt met een lichtroze of witte kleur. Ze is opengewerkt met talrijke deuren en ramen, de meeste rechthoekig, maar met verschillende breedtes, soms symmetrisch verdeeld, soms naar gelang van de functie van de vertrekken. De enigszins inspringende kozijnen zijn oorspronkelijk ruitvormig met kleine stukjes hout, waarschijnlijk met een eikenhouten afwerking. De daken die zijn bedekt met platte (vernieuwde) dakpannen, van verschillende afmetingen en overstekend over de spanten of balkhoofden, omvatten hoge daklijsten, afdaken, symmetrische of niet-symmetrische puntgevels, schildvlakken en dakkapellen met schildvlakken die soms doorlopen.

Het zuidelijke gedeelte van de villa, het hoofdgebouw en het hoogste, heeft twee niveaus en een overhangende zolderruimte. Aan de tuinkant liggen zes ongelijke traveeën met brede ramen, de tweede wordt gekenmerkt door een rechthoekig voorgebouw van één verdieping onder een terras, grotendeels beglaasd, de laatste beschikt over een terras op het gelijkvloers, open tussen pilaren (een tweede terras op de eerste verdieping, korter, is nu gesloten).

Op het gelijkvloers is het terras toegankelijk aan de linkerkant via een deur en aan de rechterkant via een vensterdeur die vóór 1995 op basis van het oorspronkelijke raam is gecreëerd. Vier grote dakkapellen en drie hoge schoorstenen onderbreken het dak. De muren met puntgevels worden op drie niveaus doorsneden door smallere traveeën. Op de oostelijke is een breed en hoog leidingengedeelte in baksteen opgenomen.

Aan de kant van de binnenplaats leidt de axiale arcade, die is voorzien van een loodrecht zadeldak met vooruitspringend schildvlak, naar de hoofdingang, geflankeerd door vensters. De verdieping is voorzien van drie ramen op één lijn onder een doorlopende druiplijst, die worden gedomineerd door twee dakkapellen. Aan weerszijden, achter een arcade, worden de op twee niveaus doorsneden vlakken onder de puntgevel doorbroken door bijna vierkante of smallere gevelopeningen. Samen geven de puntgevels een versiering het jaartal '19/15'.

De oostelijke vleugel, die beschikt over één extra bouwlaag onder het dak, heeft aan de tuinzijde gevelopeningen en drie doorlopende dakkapellen van verschillende grootte in een verspreide volgorde. Op het gelijkvloers is er een gebogen houten voorgebouw en rechts een smalle bakstenen voorgebouw die uit de bodem oprijst. De voet van de gevel wordt voorafgegaan door vier lichtkepen die twee reiders

verlichten. De dakhelling heeft sinds 1996 een dakraam aan de bovenkant en heeft vier dakkapellen, waarvan de linker de breedste is. Aan de kant van de binnenplaats onthult de gevel een tweede ingang achter een enkele boog, geflankeerd door vensterparen, waarvan het buitenste smal is. Het dak is voorzien van twee massieve doorlopende dakkapellen en een kleinere (1996). In de hoek die door de oostelijke vleugel en de muur van de eigendom wordt gevormd, bevindt zich een klein trapeziumvormig lichaam.

Aan de kant van de centrale binnenplaats, terugliggend links van de oostelijke vleugel, is achter een arcade een veelhoekig lichaam van anderhalve verdieping onder een platform opgenomen. Dit gebouw, met twee smalle tralievensters op het gelijkvloers en twee vensters op de halve verdieping, wordt verlengd door de axiale portiek van de binnenplaats, die wordt overdekt door een laag tongewelf tussen arcaden en een terras.

De anderhalve verdieping hoge westelijke vleugel overheerst gedeeltelijk een enkele arcade van de galerij. Ze overlapt een deur en een laag raam. Ze is langer en haar opstand opent zich breed met onregelmatige openingen. In 1996 werden er twee dakkapellen geplaatst. Ten westen van het portaal, dat toegankelijk is via open arcades, wordt een tweede binnenplaats begrensd door *bijgebouwen*.

De garage:

Tegenover de doorgang bevindt zich een klein gebouw van één verdieping met een hoog sheddak, waarin zich oorspronkelijk links de chauffeurswoning bevond, en rechts een garage. Het heeft een vlakke gevel in een stompe hoek. De linker puntgevelhelft wordt doorboord door een oculus omgeven door bakstenen. Toen het gebouw in 1996 werd verbouwd tot woonhuis, werd de garagepoort vervangen door twee ramen en werd het dak voorzien van twee dakkapellen. Een kleine berging, terugliggend aan de linkerzijde, geeft uit op de tuin en is via een kleine, open, haaks gebogen gang verbonden met de hoek van een volume van dezelfde hoogte dat, in het verlengde van de westelijke vleugel, een verbinding vormt met de galerij.

De gevels aan de laanzijde, die tegen de aangrenzende omheiningmuren zijn gebouwd, zijn blind en bevatten enkele geglazuurde keramische platen in (hoog)reliëf, van Italiaanse oorsprong (een pierrothoofd, een paardenkop in een ijzer, een vrouwenprofiel omgeven door een stralenkrans, een Johannes de Doper, een Maagd met Kind).

De binnenplaatsen

De *twee binnenplaatsen* zijn bedekt met rustieke zandsteentegels in opus incertum (flagstones). De vloer van de galerij is bedekt met kleine rode keramische tegeltjes. Het terras langs het zuidelijke gedeelte aan de kant van de tuin en de haakse weg aan de westkant waren ook bedekt met flagstones totdat in 1996 op het terras rode bakstenen werden gelegd op een grotere diepte.

Binnenindeling van de villa

Enkel de oostelijke vleugel is op een kelder gebouwd. Op elk niveau zijn de kamers van de drie gebouwen op de tuin georiënteerd en aan de kant van de binnenplaats worden ze geflankeerd door gangen die worden bediend door twee trappen in de zuidwestelijke en de noordoostelijke hoeken. Grenzend aan het portiek bevindt zich in het noordoostelijke trappenhuis de secundaire trap, die is verbonden met de diensten: controlekamer (?) voor het portiek, voorraadkelder, keuken, kleine badkamer en toilet. Aan de kant van de binnenplaats liggen achter de puntgevels hoekversmallingen verscholen.

Op het gelijkvloers wordt de oorspronkelijke bestemming van de meeste vertrekken weergegeven op de affiche van de openbare verkoop van de villa in juni 1920 (zie ARCHistory/APEB, *Analytische en historische studie. Deel II. Illustraties*, p. 9). De ingang van het zuidelijke deel van het gebouw komt uit op een hal met twee tegenover elkaar liggende deuren. Aan de linkerkant bevindt zich een grote 'speelruimte', die is verbonden met het geïntegreerde terras ('perron'), die wordt gevolgd door een 'studeerkamer'. Rechts bevindt zich het 'salon', dat wordt verbreed door een uitbouw en wordt geflankeerd door de 'rookkamer'. In de oostelijke vleugel is de 'eetkamer' ondergebracht, die wordt gekenmerkt door een alkoof met drie zijden (voor een buffet) en een erker ertegenover. De kamer wordt door een 'bijkeuken' gescheiden van de grote 'keuken'. In de westelijke vleugel bevinden zich een garderobe en een toilet, gevolgd door een fotoatelier met een 'donkere kamer', begrensd door een gang die naar de 'linnenkamer' leidt. In de bijgebouwen, die met deze laatste zijn verbonden, bevinden zich een 'berging', een 'chauffeurskamer' en een 'garage'.

Volgens het plan dat bij de vergunningsaanvraag (archief van de gemeente Elsene/Sted. 33-205-11581-520) is gevoegd, is de verdieping voorbehouden voor de slaapkamers. In het zuidelijke deel van het gebouw worden vier onderling verbonden kamers met twee wasruimtes in de zuidwestelijke hoek, verbonden door

een smalle badkamer. Twee andere wasruimtes met bad bedienen de kamers in de oostelijke vleugel. Een vertrek heeft aan het einde van de oostelijke vleugel twee kamers gekregen: het heeft een nis die kenmerkend is voor zijn functie, tussen twee kleine vertrekken, waarvan er een uitkomt op de gang. Volgens het ontwerp heeft de zolder van het zuidelijke gedeelte twee lange mansardes, die vandaag zijn opgesplitst, met een schoorsteen en twee dakkapellen, tussen twee kleine op de hoeken.

De decoratieve binneninrichting van de villa

De binnendeuren, met panelen en kozijnen met lijstwerk, werden grotendeels behouden. Sommige zijn herdaan, andere zijn gemaakt naar hetzelfde model. Het noordoostelijke trappenhuis, met zijn complexe plattegrond en opengewerkte vormen, heeft smalle rechthoekige spijlen tussen stijlen waarop een bol is bevestigd. De zuidwestelijke trap is tussen de scheidsmuren gebouwd. Het lijkt erop dat bijna al het houtwerk binnen, dat nu wit is geschilderd, oorspronkelijk met eikenhout was afgewerkt (een stratigrafisch onderzoek zou dit kunnen bevestigen).

In het zuidelijke deel van het gebouw heeft de voormalige speelkamer een rijk bepleisterd plafond in Jacobijnse stijl (Engeland, begin XVIIe eeuw). De wanden zijn over een grote hoogte in Engelse stijl betimmerd met houten panelen met geprofileerde lijsten en kroonlijsten. Het salon valt dan weer op doordat het doet denken aan een vakwerkhuis (*half-timbering*, Engeland, XVIe-XVIIe eeuw). De twee kamers liggen tegen elkaar aan en hebben een nis waarin de open haard is ondergebracht en die wordt verlicht door een klein raam, een duidelijk afgebakende ruimte die in Engeland bekend staat als een *inglenook*. In de speelkamer is de schouw vervaardigd uit witte steen voorzien van lijstwerk, met een kroonlijst op kraagstenen, op een grijs-witte marmeren achtergrond, in een decor van pilasters en consoles. In het salon heeft de alkoof een eikenhouten structuur met uitgehouwen panelen, die doorloopt tot aan het plafond van de kamer, en een zwart marmeren schouw met een latei in Tudorstijl (XVe-XVIe eeuw). De studeerkamer beschikt over een delicaat plafond in Adamstijl (Engeland, tweede helft van de XVIIIe eeuw) met reliëfs van parelmoer en velum. Op de verdieping heeft de zuidoostelijke hoekkamer een bakstenen schouw met een lijst van gegoten en beschilderde (imitatie)stenen, typisch voor Engelse kamerhaarden (*chamber fireplaces*). In de kamer boven de alkoof van het salon bevindt zich een kleine hoekhaard eveneens in Engelse stijl, met een metalen schouw in een groen marmeren omlijsting en een geprofileerde houten schouwmantel. In het voormalige toilet in de zuidwestelijke hoek zijn twee kasten met panelen met lijstwerk bewaard gebleven, die de schacht van de schoorsteen flankeren, die uit de aangrenzende kamer is verwijderd. In de oostelijke vleugel heeft de grote ruimte met alkoof op de verdieping een Lodewijk XVI-stijl aangenomen: lambrisering, plafond en schouw in wit marmer, versierd met kronen, watervallen, guirlandes, palmetten, parels, enz. De buur aan de zuidkant heeft een kleine schouw met een bakstenen mantel en een rondboog, in Engelse stijl. In de westelijke vleugel, op het gelijkvloers, beschikt het voormalige fotoatelier nog over zijn bakstenen schouw met houten mantel op consoles, onder een plafond met zichtbare eiken liggers en balken. Op de verdieping beschikt een kleine slaapkamer, tussen twee kasten, over een smalle bakstenen schouw met een houten lijst.

In 1996-1997 onderging de villa een ingrijpende renovatie (herinrichting van de ruimte voor de kantoren), maar met behoud van het oorspronkelijke ontwerp, met een vervanging door 'identieke' materialen, mimetische toevoegingen en het behoud van de belangrijkste binnendecoraties.

Het tuintje aan de kant van de laan

Aan de kant van de laan wordt het perceel dat door de villa wordt ingenomen, voorafgegaan door een kleine tuin die wordt begrensd door een lage muur van rustieke tegels (1976), die teruggaat in de richting van het toegangshek, ter vervanging van het oorspronkelijke smeedijzeren hek met krullen. Deze werd vervangen door beton en het tuintje is omheind met moderne poorten.

De oprijlaan naar de villa

De oprijlaan die naar de villa leidt, was oorspronkelijk geplaveid zoals de binnenplaatsen. Volgens de plannen van 1912 zou ze over de gehele lengte ommuurd zijn en, althans ter hoogte van de verbinding met het portaal, zijn voorzien van een overdekking die vergelijkbaar is met die van het portaal. De oprijlaan, die is afgesloten door een schuifpoort, is nu geasfalteerd en wat oorspronkelijk een tuin was is omgebouwd tot parkeerplaatsen.

2. DE TUINEN

Het huidige uitzicht van de tuin van de villa is het resultaat van een inrichting die in de jaren 1920 is uitgevoerd, waarschijnlijk volgens de plannen van de Luikse architect Mario Knauer. Knauer was de architect van de nieuwe eigenaar van de villa, de advocaat Frans Thys, die hem ook de opdracht gaf om drie gebouwen te bouwen op het perceel dat hij achteraan zijn eigendom had gekocht, aan de voorkant van de Vanderkinderestraat (Ukkel). Deze gebouwen, waarvan de architectuur is geïnspireerd op de Engelse stijl van de villa, bestaan uit een burgerwoning (nr. 284) en een conciërgewoning (nr. 302), gebouwd op de percelen die de tuin aan weerszijden flankeren (archief van de gemeente Ukkel /Stdnb. 9821 - 1922; 1926), en een garage met verblijfsruimte (nr. 306) grenzend aan de conciërgewoning (archief van de gemeente Ukkel/Stdnb. 3011 - 1927). Deze gebouwen, die door een omheiningsmuur (archief van de gemeente Ukkel/Stdnb. 9821 - 1922) met elkaar zijn verbonden, vallen niet onder de beschermingsmaatregel.

M. Knauer legde de tuin van de villa aan en breidde deze uit tot de percelen aan de Vanderkinderestraat, waardoor zijn uitgestrekte eigendom een homogeen geheel werd.

Honderd jaar na de aanleg heeft de tuin van Knauer zijn algemene kenmerken behouden, ondanks het verdwijnen van enkele onderdelen in de loop van de tweede helft van de XXe eeuw.

Het landschapsontwerp in gemengde stijl bestaat uit een combinatie in Engelse stijl van een gewone tuin en landschapstuinen. De inrichting, met een onderverdeling in kleinere thematuinen, lijkt sterk geïnspireerd te zijn op de *Arts & Crafts*-beweging en de *cottage gardens*. De eigendom is omgeven door bakstenen muren, die soms bedekt zijn met pleisterwerk.

Het hoofdperspectief vanaf de zuidgevel van de villa geeft uit op een regelmatige tuin, die voornamelijk bestaat uit een *bowling green*, een grasveld dat een kom met vlakke bodem vormt, afgebakend door een afwateringsvlak, enigszins ingedaald ten opzichte van het hoofdvak van de tuin. Deze symmetrische compositie, met afgeronde zuidelijke hoeken verbonden door een halvemaaanvormige tegenboog, wordt omringd door bloemperken met onder meer rozenstruiken, en door paden aan weerszijden die samenkomen en een pleintje vormen.

Volgens het oorspronkelijke ontwerp uit 1920 strekte dit perspectief zich vroeger uit over een rechthoekig bassin en een breed pad dat een hoofdas vormde die naar een pergola leidde en uitgestrekte bloemperken afbakende. Deze elementen verdwenen toen de eigendom in 1970 werd opgesplitst, waarbij het zuidwestelijke deel van de tuin (percelen nrs. 277v27, 277w27, 310v43 en 310w43) bij het herenhuis van nr. 284 Vanderkinderestraat werd gevoegd. Hoewel dit gedeelte (zuid-west) van het eigendom in stukken verdeeld is, is het passend het in de beschermingsomvang op te nemen aangezien bepaalde kenmerken van de landschappelijke compositie uit 1920 behouden zijn gebleven (vegetatie, paden).

Verschillende landschapstuinen met verschillende sferen, beplant met bomen en struiken, bevinden zich aan weerszijden van de gewone tuin. Ten westen van de *bowling green* bevindt zich een zone die doet denken aan een Vogezenbos, met beuken, dennenbomen, eikenbomen, hazelaars, seringen en laurierkersen. Het deel ten zuiden van het gazon is dan weer beplant met berken, esdoorns, hazelaars en lindebomen.

In het noordoosten van het perceel, grenzend aan de villa, bevindt zich een kleine pittoreske tuin met als middelpunt een vijver die van water wordt voorzien door een kunstmatig beekje, gelegen in een rotsachtig decor. Dit gebied is ook beplant met bomen en bosjes: den, taxus, beuk, eik, witte hultst, laurierkers, ginkgo biloba en buxus.

Een tweede perspectiefas loopt in de lengterichting door het oostelijk deel van de tuin, dat breder is dan de landschapstuin in het westen als gevolg van de asymmetrische inplanting van de villa op haar perceel. Dit tracé verbindt de eerder genoemde pittoreske tuin met de oprit die uitgaat op de Vanderkinderestraat en loopt door een bosje eikenbomen en een massief van laurierkers, acacia en hultst, evenals door een landschapstuin die de sfeer van een Alpijns kreupelbos uitademt.

Rechtstreeks ten oosten van de *bowling green* wordt deze Engels geïnspireerde *woodland garden* doorkruist door een kronkelpadje dat wordt beschaduwde door beuken, waaronder een rode beuk (*Fagus sylvatica* 'Atropurpureum'), die wellicht een eeuw oud is. Aan de voet van deze bomen ligt een gazon versierd met Japanse traptreden, waar krokussen, sneeuwkllokjes en maagdenpalm bloeien. Op sommige plaatsen getuigen rotsplanten - klokjes, varens, enz. - van de aanwezigheid van oude laagmoerlanden. Aan de andere kant van het pad, langs de tuinmuur, staat een rij leilinden en een acacia.

Grenzend aan het verlengde van deze as, ten zuidwesten van de eigendom, ligt een uitgestrekte grasvlakte die is voorzien van een kleine boomgaard, die onlangs is aangeplant.

In het zuidoosten bevinden zich de tuinen van de conciërgerie en de garage die door M. Knauer voor F. Thys werden ontworpen op nrs. 302 en 306 Vanderkinderestraat, die vroeger van de hoofdtuin (van de villa aan de Molièrelaan) werden gescheiden door muren waarvan nu nog slechts enkele delen over zijn. De paden die dit deel van de tuin doorkruisen, zijn die van het landschapsontwerp uit de jaren 1920. In sommige gevallen beschikken ze nog over hun oorspronkelijke bestrating in zandsteen (*flagstones*), evenals de boordstenen (aanslagen) in baksteen of zandsteen die de licht opgehoogde gazons afbakenen. Aan weerszijden van deze paden liggen grasperken en struikmassieven van het type *mixed borders*, die onder meer bestaan uit gesnoeide struiken (vormsnoei of 'topiary'). Verschillende bomen, waaronder een trompetboom en een appelboom, verfraaien de omgeving. Ter hoogte van het terras van nr. 302, in de onmiddellijke omgeving van de hoek van de gevel, bevindt zich een fontein.

In het zuidelijke uiteinde van de tuin is er een parking in grastegels aangelegd die in het noorden wordt begrensd door hagen en in het zuiden door de omheiningmuur van de eigendom.

Waarde van het goed volgens de criteria die worden bepaald in artikel 206, 1° van het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening:

Historische, esthetische, artistieke, landschappelijke en stedenbouwkundige waarde:

Voor de nieuwe woning die ze op hun grond in de Molièrelaan wilden bouwen, deden de Drugmans een beroep op Raymond Unwin (1863-1940) en Richard Barry Parker (1867-1947), internationaal vermaarde Engelse architecten, en op Adrien Blomme, een Belgische architect die hen rond 1904 in Engeland had ontmoet en gefascineerd was geraakt door hun werk. Samen creëerden ze een typisch Engelse woning voor de Drugmans dat in veel opzichten opmerkelijk was.

De Elsense villa past perfect in de lijn van de elegante *country houses* die in dezelfde periode door Raymond Unwin en Richard Barry Parker zijn ontworpen. De Britse architecten die vanaf 1896 vennoten werden, sluiten zich volledig aan bij de *Arts & Crafts*-beweging, die een heropleving van het traditionele kwaliteitsvakmanschap tegenover de door de industriële revolutie op gang gebrachte ontmenselijking stelt. De architecten ontwikkelden de principes van een nieuwe architectuur met een menselijke dimensie, gericht op het huiselijk welzijn en geïntegreerd in het landschap (zie hun boek *The Art of Building a Home*, 1901). Het resultaat zijn woningen die zijn opgebouwd rond een open ruimte, die een zekere mate van privacy of gezelligheid garandeert: een landhuis met vleugels die een binnenplaats omsluiten, of een groep huizen rond een woonerf aan het einde van een doodlopende straat, zoals men die aantreft in Letchworth en Hampstead. De gebouwen zijn altijd georiënteerd in functie van het zonlicht.

Alle belangrijke kenmerken van de architectuurproductie van Unwin en Parker tijdens deze periode zijn terug te vinden in de villa aan de Molièrelaan, een van hun laatste gezamenlijke projecten. In overeenstemming met hun streven naar privacy en verbondenheid met de natuur ontwierpen Unwin en Parker een goed verscholen complex in het binnenhuizenblok, toegankelijk via een ommuurde en smalle, opzettelijk discrete oprijlaan, en omgeven door een tuin die zelf weer wordt omringd door die van de (toekomstige) woningen aan de straatzijde. De villa zelf is naar binnen gekeerd, rond een achthoekige binnenplaats met een galerij die een herinterpretatie is van het kloosterconcept (populair in die tijd in Engeland), gedomineerd door hoge daken en puntgevels. De toegang via een gewelfd portiek zorgt voor een opmerkelijk verrassingseffect. De leefruimtes kijken uit op de tuin en zijn zuidgericht voor de vertrekken van de woonkamer, oostgericht voor de eetkamer en zuid- of oostgericht voor de meeste slaapkamers. Deze ruimtes hebben een decoratieve binneninrichting gekregen, die grotendeels Engels van karakter is: donker houtwerk, gebruik van zichtbare balken, plafonds met lijstwerk in Jacobijnse en Adamstijl, die in die tijd in Engeland in de mode waren. Met uitzondering van de neo-Louis XVI zijn de schoorstenen, die niet veel uitsteken, van het type dat in die tijd in Engeland werd ontworpen, enz.

De villa van de Drugmans vertoont dus gelijkenissen met een van de vroegste ontwerpen van de vennoten, het huis dat zij in 1899 in Clayton Staffordshire ontwierpen voor de aardewerkfabrikant Charles Frederick Goodfellow. Een andere van hun verwezenlijkingen, St. Brigids in Sollerbrook West, een *country house* uit 1908, lijkt ook op de Elsense villa: dezelfde materialen, boogportiel, afgeschuinde hoeken met punt en druiplijst met afwateringsvlak.

Hoewel de onderlinge samenhang van de villa complex is (ongelijke lichamen met daken van verschillende vorm, afgeschuinde hoeken, puntgevels en dakkapellen, voorgebouwen en terrassen), is zij toch duidelijk

en worden de volumes niet verzaagd door stilistische ontleningen. De zuidgevel, die lang en open is met grote langwerpige ramen, met zijn gepleisterde voorgevel en het afwateringsvlak van de druiplijsten als enige lijstwerk, is opmerkelijk modern voor een Brusselse woning uit 1912.

De villa weerspiegelt zodoende deze sobere cottagestijl, een echt handelsmerk van Unwin en Parker, dat in contrast staat met het overladen karakter van de pittoreske stijl die toen in België in zwang was. Deze soberheid zal in België na de oorlog terug te vinden zijn in de tuinsteden 'Le Logis' en 'Floréal' (Louis Van der Swaelmen, stedenbouwkundige, en Jean-Jules Eggericx, architect, vanaf 1921).

De villa aan de Molièrelaan is een van de weinige realisaties van Engelse architecten op Belgische bodem in het begin van de XXe eeuw. Ze is ook de enige die het resultaat is van een samenwerking tussen Britse architecten en een Belgische architect, wat het des te specialer maakt. Samen hebben ze een project ontworpen dat dit Engelse concept van huisarchitectuur binnen de Brusselse perceelstructuur omzet. De atypische ligging maakt de villa vanuit stedenbouwkundig oogpunt bijzonder interessant: ze ligt teruggetrokken van de laan maar pal tegen de achtergevels van de naburige percelen, waarvan ze zich resoluut afwendt, om te profiteren van een maximale tuinruimte aan de zuidkant, waarnaar ze zich wijd opent.

In het werk van de architect A. Blomme is de villa een onthullend voorbeeld van zijn voorliefde voor Engelse architectuur en getuigt ze van de bevoorrechte relaties die hij aan de overkant van het Kanaal kon aanknopen met de grote namen uit die tijd. De villa draagt ook bij tot de stilistische rijkdom van haar productie en weerspiegelt haar idee van een geïndividualiseerde opvatting van wonen.

Vanuit landschappelijk oogpunt is de tuin een van de eerste voorbeelden van een Brusselse pittoreske tuin, die wellicht werd ontworpen vóór de thematuinen die werden uitgedacht door landschapsarchitect Jules Buysens voor de villa van Buuren.

De invloeden van de *Arts & Crafts*-beweging, die aan het einde van de XIXe eeuw in Engeland ontstond, zijn duidelijk zichtbaar in de gebruikte landschappelijke inrichting. Het ontwerp van de tuin in de jaren 1920 past in de invloedssfeer van deze artistieke stroming die ambacht, architectuur en tuinontwerp combineerde, zoals blijkt uit de oprichting van de 'Association du Nouveau Jardin Pittoresque' in België in 1913.

De met bomen omzoomde eigendom verenigt en harmoniseert een combinatie van verschillende thematuinen, die zowel regelmatig als onregelmatig van stijl zijn. Het terrein is ontworpen als een verlengstuk van de villa midden in de natuur, naar het voorbeeld van de *cottage gardens*. Verschillende elementen die representatief zijn voor de Engelse tuinen, verfraaien de omgeving: *bowling green*, met *flagstones* geplaveide paden en vroegere aanwezigheid van een pergola, die vandaag is verdwenen.

Het creëren van verschillende sferen wordt bereikt door het gebruik van een grote verscheidenheid aan sierplanten en inheemse planten die grafische composities vormen, de aanwezigheid van een uitgesproken plantendichtheid, evenals het spel van contrast, volumetrie, licht en schaduw. De onderdelen van dit zeer kwalitatieve landschapsontwerp zijn grotendeels bewaard gebleven, ondanks het verdwijnen van de centrale as van de regelmatige tuin als gevolg van de opsplitsing van het perceel in meerdere eigendommen.

Bronnen: ARCHistory / APEB, *Analytische en historische studie. Deel I. Tekst*, 37 p., en *Deel II. Illustraties*, 74 p. (www.archistory.brussels); Archieven van de dienst Stedenbouw van de gemeente Elsene, Bouwvergunningen: Archief van de gemeente Elsene/Stdnb. 233-225, dossiers 520 (1912), 151 (1920), 116/95 (1995), 201/92 (1997), 59 (2017), 32 et 127 (2020).

Gezien om te worden gehecht aan het besluit van

De Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, bevoegd voor Territoriale Ontwikkeling en Stadsvernieuwing, Toerisme, de Promotie van het Imago van Brussel en Biculturele Zaken van Gewestelijk Belang

Rudi VERVOORT

De Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, bevoegd voor Financiën, Begroting, Openbaar Ambt, Promotie van Meertaligheid en van het Imago van Brussel,

Sven GATZ

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift

18-02-2022

Chancellerie - Kanselarij
Yassine EL HAMMADI

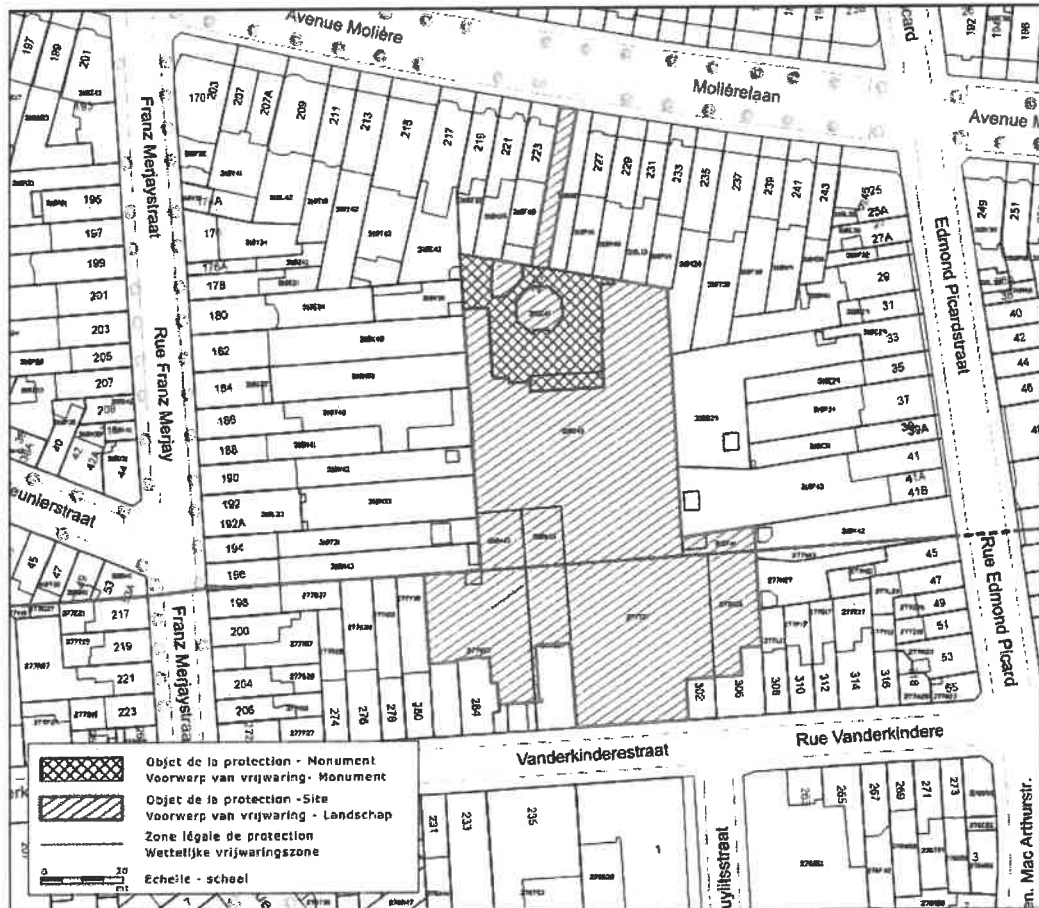

ANNEXE II A L' ARRETE DU
GOUVERNEMENT DE LA REGION DE
BRUXELLES-CAPITALE ENTAMANT LA
PROCEDURE DE CLASSEMENT COMME
MONUMENT DE L'ANCIENNE VILLA DE
LÉON DRUGMAN AINSI QUE COMME SITE
DE SON JARDIN, SIS AVENUE MOLIÈRE 225
À IXELLES ET SIS RUE VANDERKINDERE
284, 288, 302 ET 306 À UCCLE

BIJLAGE II BIJ HET BESLUIT VAN DE
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING
HOUDENDE INSTELLING VAN DE
PROCEDURE TOT BESCHERMING ALS
MONUMENT VAN DE VOORMALIGE VILLA
VAN LEON DRUGMAN, EVENALS ALS
LANDSCHAP VAN ZIJN TUIN, GELEGEN
MOLIÈRELAAN 225 TE ELSENE EN
VANDERKINDERESTRAAT 284, 288, 302 EN
306 TE UKKEL

DELIMITATION DU BIEN ET DE SA ZONE DE PROTECTION

AFBAKENING VAN HET GOED EN VAN ZIJN VRIJWARINGSZONE

Vu pour être annexé à l'arrêté du, 10 février 2022

Le Ministre-Président du Gouvernement de la
Région de Bruxelles-Capitale, chargé du
Développement territorial et de la Rénovation
urbaine, du Tourisme, de la Promotion de
l'Image de Bruxelles et du biculturel d'intérêt
régional

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift

18-02-2022

Chancellerie - Kanselarij
Yassine EL HAMMADI

Le Ministre du Gouvernement de la Région de
Bruxelles-Capitale, chargé des Finances, du
Budget, de la Fonction publique, de la Promotion
du Multilinguisme et de l'Image de Bruxelles

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van,
10 februari 2022

De Minister-President van de Brusselse
Hoofdstedelijke Regering, bevoegd voor
territoriale Ontwikkeling en Stadsvernieuwing,
Toerisme, de Promotie van het Imago van
Brussel en Biculturele Zaken van gewestelijk
Belang

Rudi VERVOORT

De minister van de Brusselse Hoofdstedelijke
Regering, belast met Financiën, Begroting,
Openbaar Ambt, de Promotie van Meertaligheid en
van het Imago van Brussel

Sven GATZ

